

**JOAN SALES I VALLÈS:
LITERATURA I POLÍTICA**

Montserrat Casals i Couturier

Conferència organitzada per la Secció d'Arts i Lletres
el 2 de febrer de 2012

Joan Sales.

Bona tarda,

L'enunciat –«Literatura i política»– pot semblar banal, però en els temps actuals, al contrari, ho diu tot, o ho pot dir tot. Per respecte a Joan Sales, he buscat al sempre molt divertit *Diccionari etimològic* del seu gran amic Joan Coromines, per establir què deuen volen dir exactament les paraules.

I anem bastant bé: la veu que incorpora Joan Coromines és «polític». Hi dedica quatre columnes (és a dir, una entrada important) i ens diu que la primera vegada que en troba una referència escrita en català és a Eiximenis, a la fi del segle XIV, de la qual extreu la definició següent: «Antigament, *polític* tingué sobretot un sentit que partia del de “home civil, interessat en el bé col·lectiu” i passant pel matís de “humà, filantròpic” arribava simplement a l’expressió de la idea de “urbanitat, cortesia”». Coromines anota que, juntament amb el francès, el català és de les primeres llengües a introduir el mot. El castellà no ho fa fins a mitjan segle XV. Dades històriques simpàtiques per a Catalunya al marge, i deixant un piló d’explicacions etimològiques corominianes per a una altra ocasió –encara que no em puc estar de dir que relaciona *policia* amb els *poliçons*... de debò, s’ha de llegir!–, canvio de volum i passo del VI al IV per buscar «literatura». No hi és, el volum acaba, pràcticament, amb «lítote», no està gens malament: «Figura retòrica que consisteix a no fer explícit tot allò que es vol donar entenent, o bé a negar el contrari d’allò que es vol afirmar», això ens ho diu el diccionari de l’IEC. I em ve, ho veureu al final, com anell al dit.

Vaig doncs al volum V, de l’etimològic i complementari, i busco «lletra». La trobo: pàgina 178-180. Hi parla de la lletra = carta, de la lletra de canvi i comercial, etc.; i finalment, a l’apartat dels derivats, hi trobo «literat»: forma culta que de primer no era més que «home instruït» de qui Pere el Cerimoniós prescrivia que s’havien d’ocupar d’administrar els *qualques officis* de la seva cancelleria. I poc més endavant, Coromines demana excuses per usar un neologisme: la «literàtica»! Però diu que és un neologisme «absolutament necessari» per «anomenar la doctrina o disciplina del saber que investiga i exposa

**JOAN OLIVER,
TRADUCTOR DE CONTRABAND I
RETRADUCTOR DE CIRCUMSTÀNCIES**

Montserrat Bacardí

Conferència organitzada per la Secció d'Arts i Lletres
el 14 de març de 2012

Joan Oliver a la inauguració simbòlica del Casal Pere Quart de Sabadell. 9 d'abril de 1978.
Fotografia d'Andreu Segura.

Joan Oliver, traductor de contraband i retraductor de circumstàncies¹

És ben coneguda la dèria de Joan Oliver pel teatre i la il·lusió d'esdevenir-ne un “professional” complet, sobretot com a creador, però també com a arranador, director, gestor... Tots els papers de l'auca li anaven bé per a satisfer una atracció antiga i fonda. Similar a la que sentia, d'altra banda, per la poesia, que va canalitzar per mitjà de la veu d'un “heterònim”, Pere Quart, en una colla de llibres celebrats per la crítica i el públic. També va assajar la narrativa i, si us plau per força, el periodisme d'opinió. I la traducció, és clar, confessadament i inconfessadament.

El traductor “públic” va estrenar-se en plena guerra, el 1937, amb un aplec de quatre narracions de Jules Superville, *La noia d'alta mar*, per als populars “Quaderns Literaris”, després d'haver publicat obres primerenques de poesia, teatre i narrativa. Aleshores també va donar a conèixer, a *Mirador* i *Meridià*, versions de poemes de d'Aragon, Eri Arendt, Paul Éluard, Benjamin Péret i Tristan Tzara. A la traducció, per tant, hi arribava tard, sense presses, poc abans de la quarantena.

La derrota republicana va conduir-lo a l'exili, de primer a França i després a Xile. Allà, ja sense rèdits ni subsidis, va haver de treballar per primera vegada a la vida. Va mirar de tirar endavant un negoci d'impremta, un altre de vins i un altre de venda de sabates.² Amb l'amic Francesc Trabal, va tenir la sort de trobar feina a l'ambaixada britànica, per a la qual escrivien articles i programes de ràdio a favor de la causa dels aliats. Amb un altre amic, Xavier Benguerel, va començar a fer d'editor en fundar El Pi de les Tres Branques, empresa que aspirava a llançar tres col·leccions: una “Sèrie Literària Catalana” (de la qual van sortir set volums), una altra de “Documents del Nostre Temps” (que no

¹ Aquest text s'inscriu en el Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània (GETCC) (2009, SGR 1294), reconegut i finançat per l'Agència de Gestió i Ajuts Universitaris (AGAUR) de la Generalitat de Catalunya, i en el projecte “La traducció en el sistema literario catalán; exilio, género e ideología (1939-2000)”, amb el número de referència FFI2010-19851-C02-01, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

² Riera, Ignasi. *Joan Oliver / Pere Quart. L'inventor de jocs*. Barcelona: Proa, 2000, p. 118.

